

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 101

מסכת גיטין פ"א-פ"ז

בס"ד, ו' אייר תשס"א

השבוע בגליון

■ דינו של קמח שנברו בו עכברים
■ שכשוך ידים במים, פוסלם לנטילה?
■ מדוע צייר רב הונא תורן של ספינה?
■ הוצאת גט במרמה

■ אכילת בשר חזיר והלוואה בריבית
■ מקורה של הלשון הארמית
■ כתיבת גט בשתי שפות

■ עריכת חופה בלילה
■ ביטול חרמות ונידויים של קהל
■ הדחת פרנסים
■ שבועה ליד אלונקה של מתים

דבר העורך

רגעים מיוחדים

ליל שבת קודש. הסבא משפולי, מתלמידי הגדולים של הבעש"ט, ישוב בראש שולחנו, כשביניו מצטופפים חסידיו לראות, לשמוע ולחוות. והנה, כמנהגו מידי ליל שבת, פקח הסבא את עיניו וסימן לחסידיו לנגן מזמירות השבת, ובעצמו החל ליזום "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

החסידים תחבו זיהם באבנטיהם והצטרפו לשירתו תוך שהם מתנועעים אנה ואנה. אט אט התמלא חללו של האולם הגדול שירה שבתית נעימה וסוחפת, וכמנהגה של שירה המעוררת את הלב, החלו פה ושם חסידים נלהבים לעצום את עיניהם בהתרגשות ולנופף בידיהם כלפי מעלה, בזמרים לבוירים "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

פניו של הרבי כבר להטו, כאשר הוא סימן לחסידיו בפעם החמישית לשוב ולשורר את הניגון. השבת, חרג הרבי ממנהגו. בכל פעם כאשר סימן את השיר, היה הרבי זורק מבט אוהב על קהל עדתו, ומסובב את זרועו בתנופה רבת, כאומר: "הבה נשיר פעם נוספת", ופוצח מחדש בקול רינה.

והנה, קם הרבי מכסאו, שילב את ידיו בזרועות משמשיו והחל להתנועע בדביקות בזמרו "ישמחו במלכותך". תוך רגעים מספר, היה הקהל כדבוקה אחת. זקנים וילדים, שואבי המים וגבירי הקהל שילבו ידים בחדווה. כתף נגעה בכתף, שטריימלים חדשים ומאובקים נמחו זה לצד זה, ומלמעלה, מעזרת הנשים, נראה הקהל כולו מתנועע בתנועות קצובות, מותאמות לקצב נענועיו של הרבי הנערץ. החסידים כבר לא ספרו כמה פעמים הם שרים. היה זה ברור לחלוטין, שאין שיר אחר לבד מ"ישמחו במלכותך".

הכל היו אחוזה תזוית קדושה, שהמריצה את גרונם ואת רגליהם להמשיך ולשמוח במלכות הקב"ה.

לפתע, עצר הרבי מנענועיו, הרים את ראשו ונעץ את מבטו במקום מרוחק. שקט מוחלט המשיך בעמוד הבא

דף פא"א ולנה עמו בפונדק
עריכת חופה בלילה

בכל תפוצות ישראל נוהגים לערוך חופות בלילה וביום. אולם, ספרי הפוסקים דנים ארוכות, האם מותר לערוך חופה בלילה. הראשון שעורר ספק זה, היה המהר"י מינץ, ובעקבות כך אף עקר הרא"ם (ח"ב סי' ל"ה) את מנהג אנשי עירו שקידשו בלילה, והנהיג שיקדשו ביום בלבד.

אין לגרש בלילה: יסוד הספק הוא, האם יש להשוות בין נתינת גט לקידושין. שכן, לגבי גירושין פסק המהר"י מינץ, כי גט הניתן בלילה **פסול מדאורייתא**, משום שגירושין נחשבים כתחילת דין, ואין דנים אלא ביום [להלכה, כתב הרמ"א (שו"ע אבה"ז סי' קכ"ג סעי' ה'), כי יש לחשוש לדעתו]. והנה, במקומות רבים (קידושין ה"א ועוד) מצאנו שהתורה הקישה את דיני הגירושין לדיני הקידושין, והלכות קידושין רבות נלמדות מדיני גיטין, כגון, שניתן לקדש בשטר כפי שאפשר לגרש בשטר, וכן שניתן לגרש על ידי שליח, ועוד. לפיכך, יש להסתפק, האם יש להקיש קידושין לגירושין ולפסוק, כי כשם שאין מגרשין אשה בלילה, כך גם ניתן לקדש אשה ביום בלבד.

סגולה לקידושין בלילה: מכל מקום, דעה זו לא נתקבלה בקהילות ישראל, שעורכים קידושין בין ביום ובין בלילה, כפי שכתב הגרע"א (שו"ת, תנינא סי' ע"א) כי מסוגייתנו מוכח שקידושין חלים גם בלילה. שהרי בסוגייתנו נחלקו בית שמאי ובית הלל, האם כאשר אדם לן עם גרושתו במקום אחד, יש לחשוש כי הוא חזר וקידשה. הרי לנו, שגם קידושין שנערכו בלילה, חלים. בשו"ת "יהודה יעלה" (ח"ב אה"ע, ח"מ סי' ל"ח) אף משבח את עריכת הקידושין בלילה, ומעלה עליהם את מאמר חז"ל, שלוחות שניות שניתנו בחשאי נתקיימו, ואף הלילה יש בו את מידת החשאיות, כאשר החושך שורר על פני הארץ.

אמנם, בסיום דבריו כתב הגרעק"א, כי יתכן שיש לחלק בין קידושין הנעשים על ידי מעות לבין קידושי שטר שהוקשו לגמרי לגירושין הנעשים גם הם בשטר, ועל כל פנים בקידושי כסף, כפי שעורכים בזמנינו, אין כל חשש.

דף פג"ב כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת
ביטול חרמות ונידויים של קהל

בסוגייתנו מבאר רב פנחס בשם רבא, כי התורה נתנה רשות לבעל להפר את נדרי אשתו, משום ש"כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת", כלומר: שבשעת הנדר מתכוונת האשה, כי הוא יחול רק אם בעלה מסכים לכך.

הדחת פרנסים: חג הפסח בקהילת בני העיר לישבואה שבתורכיה עבר תוך מחלוקת חריפה בין בני הקהילה. היה זה לפני 461 שנה בשנת ה' ש"ל. שנים רבות חיו בני הקהילה בשלווה, כאשר כל ענייני הקהל נחתכים על פי שבעת טובי העיר, שעל פיהם ישק כל דבר. איש לא הטיל ספק בסמכותם, וגזירת נחיש -

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם שניר הי"ד**

ב"ר אהרן ורצה הי"ד
נלב"ע ד' אייר תש"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו

הר"ר **אבי שניר** ומשפ' שיחיו-סביון

לעילוי נשמת

אבי מורי הר"ר **אלתר צבי**

אלימלך ז"ל ב"ר משה ז"ל

אמי מורתי מרת **לאה** ע"ה

בת חנה ע"ה וכל משפחתם

מו"ח הר"ר **נפתלי** ז"ל ב"ר יוסף ז"ל

מרת **רויזא** ע"ה ב"ר מנחם מנדל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרב הגאון הצדיק רבי

משה הגר זצ"ל

ראש ישיבת סרט ויזניץ חיפה

בן כ"ק אדמו"ר רבי ברוך צוק"ל

נלב"ע ט' אייר תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י תלמידיו ומוקירי זכרו

המשך מעמוד קודם

נידוי, חרם, שמתא-שקבלו עליהם בני הקהילה להשמע לפרנסים במשך עשר שנים, ייצב את מעמדם. אך לא לעולם חוסן. התמרמרות שהלכה וגברה כנגד הפרנסים הביאה את אחד מבני הקהילה לעמוד בבית הכנסת בתפילת שחרית ולהכריז, כי גזירת הנח"ש בטילה ומבוטלת. איש לא פצה את פיו, והכל הסכימו עמו. בתפילת מנחה כבר הכריזו על הפרנסים החדשים שנבחרו מתוך הקהל.

רבה של הקהילה, מהר"י אדריבי, שנדרש להכריע האם ניתן להתיר חרמות ושבועות באופן זה, כתב תשובה ארוכה ועניפה בנושא (שו"ת "דברי ריבונות" סי' רכ"ד), ואחר שנשא ונתן בעניינים מסועפים אלו, הוא פסק על פי דברי הרשב"א (שו"ת ח"י סי' רמ"ד), האומר שקהל שקיבל על עצמו חרם אינו חייב להתירו על ידי חכם, אלא הקהל רשאי להתכנס ולבטל את החרם בעצמו. דין זה למד הרשב"א מדברי רב פנחס בשם רבא בסוגייתנו, האומר, שהטעם שהבעל רשאי להתיר את נדרי אשתו, הוא משום שהיא נודרת על דעתו. ממילא, הוא הדין לגבי קהל שגזור חרם, שדעת בני הקהילה היא כי יוכלו להתכנס ולהתיר את החרם בעצמם.

על פי זה הכריע ה"דברי ריבונות", כי גם כאשר קהל מקבל על עצמו תקנה **בשבועה**, אין הם זקוקים להתירה כאשר שבועות, אלא יכולים הם להתכנס בעצמם ולהתיר את שבועתם, שהרי בשעה שנשבועו, נתנו דעתם על כך שהם עצמם יוכלו להתירה. להלכה, כתב ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' רכ"ח סעי' כ"ה) כי הקהל רשאי להתיר לעצמו את נדריו ושבועותיו, על פי דברי הרא"ש (בתשובותיו כלל ז' סי' ט"ו) האומר, כי נדרי הקהל ושבועותיו נעשים **כחיצוק וגזירה** לתקנות בני הקהילה, אך אין הם נדרים ושבועות רגילים.

שבועה ליד אלונקת מתים: ה"שולחן ערוך" (שם) מוסיף, כי אם בעת השבעת הקהל, השתמשו באמצעי הפחדה, שנהגו להשתמש בהם כאשר השביעו אדם בשבועה מדאורייתא, כמו פתיחה פתאומית של נאדות נפוחים שתוכנם השתחרר בקול רעש גדול, או האפלת מקום ההשבעה, הרי זה מוכיח כי כוונת הקהל היתה ששבועתם אינה רק כגדר וכאזהרה בלבד, אלא כשבועה רגילה שאין הקהל רשאי להתירה לבדו. מעניין לציין, את דברי ה"ערוך", כי בעת ההשבעה נהגו שמשי בית הדין להציב אלונקה של מתים ליד הנשבע, כדי להחרידו מרובו ולאיים עליו.

דף פד/א הרי זה גיטיך ע"מ שתאכלי בשר חזיר

אכילת בשר חזיר והלוואה בריבית

אביי בסוגייתנו אומר, כי למרות שהנותן גט לאשתו, רשאי להתנות שהגירושין יחולו בתנאים מסויימים, אולם, אם התנאי היה שהיא תאכל בשר חזיר, הרי הגט תקף מיד והתנאי בטל ומבוטל, משום שודאי הבעל לא התכוון באמת ובתמים לכך, שהרי הוא ידע שהדבר אסור.

לווה שאינו מוכן לשלם את הריבית: ה"משנה למלך" (פ"ח מהל' מלווה וכן ב"מחנה אפרים" הל' ריבית סי' ל"ז) כותב, כי אדם שלווה מעות מחבירו והתחייב לשלם לו ריבית, ההתחייבות נחשבת כחלק מן ההלוואה, ועל כן, אם הלווה יודיע למלווה שאינו רוצה לשלם את הריבית, ההלוואה בטלה, והמלווה רשאי לתבוע את כספו עוד בטרם הגיע זמן הפירעון, כיון שלא הלווה אלא על דעת כן שיקבל ריבית זו.

עתה, יש לבאר מה ההבדל בין ריבית לבשר חזיר, כלומר, מאחר שמבואר בסוגייתנו, שהבעל שהתנה עם אשתו שתאכל בשר חזיר כדי שגירושה יחולו, לא התכוון לכך באמת, והיא מגורשת גם ללא קיום התנאי, אם כן, מדוע לא נאמר שגם המלווה לא התכוון לכלול בתנאי ההלוואה התחייבות שיש בה איסור מן התורה, ואף כאשר הלווה יודיע שאינו מוכן לשלם את הריבית, לא ייחשב הדבר כביטול סעיף עיקרי מסיכומי הדברים ביניהם.

ההבדל בין תנאי צדדי לתנאי עיקרי: חילוק בהיר בין שני המקרים עולה מדברי בעל ה"חוות דעת" (יו"ד סי' קס"א סק"ח). כאשר נתבונן בתנאי שהתנה הבעל שאשתו תאכל בשר חזיר נבחין, כי תנאי זה אינו חלק מהותי מן הגירושין, אלא הוא תנאי צדדי בלבד. לעומת זאת, כוונתו העיקרית של המלווה בריבית היא להרוויח את כספי הריבית. מעתה מובן, כי כאשר התנאי הוא צדדי ואינו חלק מהותי מהעסקה, אנו אומדים, כי אם הוא כולל איסור מן התורה, לא התכוון לכך המתנה באמת, והתנאי בטל והמעשה קיים. אולם, כאשר התנאי הוא העילה העיקרית לביצוע העסקה, אף שהוא כולל בתוכו איסור מן התורה, אולם, מוכח באופן ודאי, כי המלווה אכן התכוון לעבור על דברי התורה הקדושה וכלל את ההתחייבות בתוך העסקה, לפיכך, אי קיום ההתחייבות גורר אחריו את ביטול ההסכם כולו (עי' עוד בספר המפתח על הרמב"ם שם).

דף פה/א גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם

מקורה של הלשון הארמית

בכל שטרי הגירושין מופיע המשפט הבא שמקורו במשנתנו: "הרי את מותרת לכל אדם". משפט זה בלבד נכתב בלשון הקודש, כפי שהוא מצוטט במשנה ואף

שרר באולם כאשר נשמע הרבי אומר "ניט, דאס איז ניט אזוי וי דמוקל" – לא, אין השירה הזו דומה לשירה ההיא. הטאספיה הביטו איש בפני רעהו ושבו להתבונן ברבם שחזר אל כסאו, לם מעט מנביע הכסף ואמר לחסידיו, "שירתנו, אכן יפה, מרגשת ונעימה, אך עדיין אין היא מגיעה לשירה אותה שמעתי לפני שנים רבות". זרועותיהם המשולבות של החסידים נשמטו לצדיהם בזה אחר זה, והרבי סיפר את המעשה הבא:

כאשר היה הסבא משפולי בתחילת הנהגתו, הוא נקלע לעיירה נידחת בה התגוררו יהודים בורים ועמי ארצות. הסבא משפולי שהחליט לשהות ביניהם זמן מה, כדי לסייעם, לחזקם ולהעלותם על דרך המלך, הקים במקום תלמוד תורה, כשהוא עומד ומדריך את המלמדים ואת הילדים על כל צעד ושעל.

לצערו הרב נאלץ הרבי להוציא ממסגרת תלמוד התורה שני נערים פוחזים וריקים שהזיקו לסביבתם. הללו הוכיחו עד מהרה, כי אבחנתו של הסבא משפולי היתה מדויקת, ותוך זמן קצר שלחו את ידם בעסקים מפקקים ובגניבות.

ישראל, כשיוורדים, יורדים עד לתהום. לא עברו שנים רבות, והילדים שבגרו והיו לנערים עזי נפש, הטילו את חיתתם על האזור כולו. "השודדים היהודים", כפי שכונו, לא הסתפקו במעשי שוד נועזים, אלא גם נטלו את נשמתם של מספר נשדדים שהעזו לנסות להמלט מידיהם.

זעקת אנשי המחוז הגיע עד לארמונו של מושל המדינה, ששיגר פלוגת חיילים ללכוד את שני הרוצחים. השניים נאסרו בנחישות, וכעבור זמן קצר נגזר דינם לתליה.

היה זה בשבת קודש. בימה גדולה הוכנה בכיכר העיר, ואלפי גויים נהרו משעות הבוקר המוקדמות לחזות בתלייתם של "השודדים היהודים". פה ושם הוערו בקבוקי יי"ש חריפים לגרונות ניהרים, ושמחות הנאספים ועלצותם הלכה וגברה עם התקרב מועד ביצוע גור הדין.

רעש הפעמונים שנתלו על סוסי מרכבת האסירים, נשמע למרחוק. השתויים מיהרו לתחוב את בקבוקיהם לתוך מגפיהם ונעמדו על קצות בהונותיהם כדי לא להחמיץ מאומה. והנה, יצאו השניים מן העגלה ושריקות בוז ממושכות נשמעו מכל רחבי הכיכר ההומה.

אט, אט, טיפסו השניים במעלה הבימה הגדולה. לא קל לו לאדם לצעד ברגליו אל מותו. שני חבלי התליה הותקנו במקומם, ועיניהם של הנידונים למוות התגלגלו בחוריהם. איש מקהל הנאספים לא זע ולא נע ממקומו, הכל הביטו במחזה בפיות פערים לרווחה.

מרחוק, בקצה הכיכר, במקום סמוי מן העין, עמד הסבא משפולי והביט בתלמידיו לשעבר. מעיו חמורא. בכל דרך אפשרית הוא ניסה לסמן ליהודים האומללים שיאמרו ויודו טרם עלות נשמותיהם השמימה, אך לשווא. השניים לא הבחינו בו.

למרגלות הבימה, עמד הכומר שהמתין בדיוק לרגע הזה. בפנים רחומות וחסדות, עלה הכומר במעלות הבימה כששולי גלימתו השחורה נשרכים אחריו. עקביו נקשו על בימת העץ עד שהתקרב למול פניהם של הנידונים למוות. "הביטו", פנה אליהם. "המלך ביקשני להודיעכם, כי בידיכם האפשרות להנצל ממוות, אם תמירו את דתכם". "איזו פעולה אנו צריכים לעשות לשם כך?" שאלו השניים. "פשוט מאוד" השיב הכומר, אני אגיש לכם צלב גדול, וכל שעליכם לעשות, להרימו על אל לעיני הקהל ולנשקו, בזאת, יכופר עונכם".

השניים בקשו מן הכומר כי ייתן להם פרק זמן קצר להתייעץ בינם לבין עצמם, ושוב היו השניים מתלחשים זה באוזנו של זה, זכר

המשך מעמוד קודם

שיתר המשפטים שבגט נכתבים בלשון הארמית. מעניין לגלות, כי מחקר בלשני, העוסק בגילוי שורשיה של השפה הארמית, מהווה בסיס עיקרי בחליפת מכתבים בין הפוסקים העוסקים בנוסחו של הגט.

נתיבת גט בשתי שפות: הרמב"ם פוסק (הל' גירושין פ"ד הל' ח') כדברי התוספתא (פ"ז הל' י'), שגט שחלקו נכתב בשפה אחת וחלקו בשפה אחרת, פסול מדרבנן. על פסקו הקשה בעל העיטור (מאמר שביעי על נוסח הגט המובא במשנתנו), כיצד בשטרי הגיטין נכתב "הרי את מותרת לכל אדם" בלשון הקודש, בזמן שיתר הגט כתוב בארמית. הרמ"א (שו"ת סי' קכ"ו-קכ"ל) עונה על כך, כי למעשה המשפט "הרי את וכו'" נכתב רק בשולי הגט, מאחר שבחלקו העליון של הגט, כבר נכתב משפט זה בארמית, ועל כן, האשה מתגרשת בגט מושלם שכתוב בארמית, ואילו את המילים "הרי את וכו'" כותבים פעם נוספת בשולי הגט בלשון הקודש, לייפוי השטר בלבד, כפי שאף עולה מדברי התוספות שכתבו, כי בזמנם כלל לא הכלילו משפט זה בתוך הגט. בנוסף, כתב הרמ"א, כי גם לדעת הרמב"ם, גט שרובו נכתב בשפה אחת ומיעוטו בשפה אחרת, כשר, ורק גט שחציו בלשונו - פסול.

לשון הקודש, מקורה של השפה הארמית: אמנם, הרמ"א מביא את דעתו של רבי שמואל יהודה קצנלבוגן, [בנו של המהר"ם פדואה], שאין דעתו נוחה מתירוץ אלו, ועל כן כתב, כי השפה הארמית אינה לשון בפני עצמה, אלא היא לשון הקודש שהשתבשה, ומשום כך הארמית ולשון הקודש נחשבות כשפה אחת. דעה זו כבר הובעה על ידי המדקדק הגדול רבי אליהו בחור, בראש ספרו "המתורגמן", בשם ה"אבן עזרא", כי כאשר אבותיו של אברהם אבינו התגוררו בארם נהריים היתה לשון הקודש השפה השלטת, כפי שמוכיחים השמות שהעניקו לילדיהם, שהם בלשון הקודש. אולם, לאחר מכן, בתקופת לבן הארמי כבר שוחחו בשפה הארמית שהיא שיבוש של לשון הקודש. מעניין לציין, כי **בימים אלו נערך בבגדד** כנס עולמי של בלשנים, לציון 5000 שנה להמצאת הכתב, שנתייחד על ידי חכמי ארם נהריים.

כביסוס לתיאוריה זו, מביא הרב אליהו בחור ראייה מעניינת. השורש "נתן", מתורגם בארמית כ"יהב", ובכל אופן אין מילה בארמית הבאה לבטא נתינה עתידית, אלא משתמשים במילה "יתן", הלקוחה מלשון הקודש. הרי לנו, שהארמית נבללה ונוסדה על שיבושים וטעויות שיסודם בלשון הקודש. אלא, שהרמ"א חולק על מסקנה זו, ולדעתו, אחר שנקבעה הארמית כלשון מיוחדת בפני עצמה, שוב נחשבת היא כשפה בפני עצמה, אף שמקורה בלשון הקודש. בסיכומו של דבר כתב הרמ"א, כי מטעם אחר הוא מסכים לייחודיותה של השפה הארמית משאר השפות, שכן, התורה ניתנה בסיני גם בארמית, כפי שמצינו בתורה את המילים (בראשית לא/מו) "יגר שהדותא", ואף על תרגום אונקלוס הכתוב בארמית כתבו הפוסקים ("הגהות מימוניות" הל' תפילה פ' י"ג), כי הוא שונה משאר התרגומים **משום שהוא ניתן בסיני**. ממילא, לא יתכן לפסול גט שנכתב בלשון הקודש ובארמית, אחר שגם בתורה הקדושה השתמשה בסגנון זה.

דף פ"ב כל העופות פוסלין במי חטאת

דינו של קמח שנברו בו עכברים

בעבר, היו המים מצרך יקר ערך במקומות רבים. עקב כך דנו ושקלו הפוסקים בכובד ראש, מתי נפסלים מים מלשמש לנטילת ידים, ובאלו אופנים עדיין ראויים הם לכך. סוגייתנו, העוסקת במי אפר פרה אדומה, **מהווה בסיס ומקור יסודי לנידון חשוב זה**.

מבואר בסוגייתנו, כי מי החטאת העומדים להזיה על הטמאים, נפסלים לשימוש אם בעלי חיים, שתו מהם. זאת, משום שבעת שתייתם, חלק מן המים שבפיהם נוטף חזרה אל הכלי, שונה מהם היא היונה, שמוצצת מהמים וכל טיפה שבאה לפיה אינה חוזרת אל המים, ועל כן שתייתה אינה פוסלת את המים. בטעם הדבר מדוע המים נפסלים בשתייתם מבאר רש"י (ד"ה "יפני", ובחולין דף ס"ב ד"ה "פוסלין") כי פעולת השתייה נחשבת כמלאכה, ועל כן, כאשר באו המים לפיו של הבעל חי הם נחשבים כמים שנעשתה בהם מלאכה, הפסולים למי חטאת, ומשום כך הם גם פוסלים את מי החטאת שלתוכם נטפו.

מי נטילת ידים: לביאורו של רש"י, יש לכאורה, השלכה ישירה על הלכות נטילת ידים. שכן, מבואר במשנה (כלים פ"א מ"ו) וכן נפסק להלכה (שו"ע או"ח סי' ק"ס סעי' ג'), כי מים שנעשתה בהם מלאכה, כגון, שהדיחו בהם כלים, פסולים לנטילת ידים. עתה, כאשר נדון האם מותר ליטול ידים במים ששתה מהם תרגול, נכריע, כי הם פסולים משום שמקורו של התרגול זלגו מים שנעשתה בהם מלאכה. אולם, כתבו הפוסקים, כי גם לדעת רש"י יש שני טעמים לחלק בין מי חטאת, לבין מים המיועדים לנטילת ידים. א. אמנם, **שתייה נחשבת כמלאכה**, אך מעט המים שנוטפים מפיו של בעל החיים בטלים **ברוב** המים שבהם לא נגע. על כן, לגבי נטילת ידים אין מים אלו נפסלים, ודווקא לגבי מי חטאת שהחמירו בהם

המשך מעמוד קודם

לאותם ימים עלוים בהם היו מותכנים את פעולותיהם שנודעו לשימחה.

משטימו את ההתייעצות, סימנו השנים לכומר שיקרב אליהם, "הבא את הצלב, או מוכנים". חיש קל שלף אחד מנערי הכנסייה צלב גדול, שהוטמן תחת הבימה והגישו לדי הכומר. הלה נישקו בהתרגשות, ובחרדת קודש הניחו בידיהם המושטות של "הישודדים היהודים". **בידים בוטחות** החזיקו השניים בצלב הגדול, שבהבטחתם הניפוחו אל על לעיני הקהל העצום, ובכל כוחם חבטוהו בעוצמה אדירה על ריצפת הבימה. שברי הצלב ניתזו לכל עבר ו"הישודדים היהודים" ניצבו על מקומם בביטחה כששריר לא נע בפניהם.

הכומר רתח מזעם. היה עליו גם לרצות את לב ההמון שדרש נקמה. לאחר שעה קלה הועמדה תבית זפת על הבימה, וסוהרים חסונים קשרו את ידיהם של היהודים אל פי החבית. משניתן האות, הוצתה האש מתחת לחבית, ועשן סמיך וחם החל לבעבע על ידיהם האסורות של היהודים.

הרבי עצר לרגע מדיבורו, ומשמשו נחפו להגיש לפניו מעט מים כדי להשיב את רוחו הנסער. "ממקום מחבואי" המשך הרבי לספר, התבוננתי בהם אחוז אימה והתפעלות - קידוש ה' שכוה. ואז, שוב הפתיעו השניים את הנאספים, ובקול רועד מייסורים ומהתרגשות קיבלו על עצמם על מלכות שמים, בזמנם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג".

קהל הערלים לא הבין את פשר המילים, אך אני עמדתי במקום מחבואי ובנושאי את עיני לשמים, אמרתי: "רביש", הבט, הבט למטה וראה, כי גם אלו שהגיעו לדיטא התחתונה ממליכים אותך על כל העולם כולו".

שירתם של היהודים הלכה וגברה. כבלי הברז של זרועותיהם האדימו מן החום, וצרכו סימנים אדומים בבשרם. טיפות רותחות של זפת ניתזו מן החבית היישר אל פניהם, ולמרות שהם עמדו סמוכים זה לזה, לא הצליחו השניים לראות איש את רעהו. **עשן שחור וגיצי אש** חצצו ביניהם. כה דבוקים בבוראם היו המעונים, עד שמבלי משים מחאו כפיים תוך כדי זמרה. בעוד הם מתייסרים בעינוי שאול, התנועע גופם הקדוש לקצב שירנם. האש כבר אחזה בשערות ראשם, והשניים המשיכו לשיר במלא גרונם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג", עד ששבה משמתם לכור מחצבתה".

הסבא משפול סיים את המעשה הנורא ומחה את עינו במטפחת צחורה. "עתה מבנים אתם יקירי, מדוע כל זמרה שבעלם לא תדמה לשירת הנצח ההיא ששמעו אוזני?" עיני החסידים תלויות היו ברבם, ושוב נשמע קולו של הרבי מזמר בלחש: "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". הפעם, **שירה דומיה באולם הגדול.** החסידים עצמו את עיניהם לתורות, והקשיבו ברטט לזמרתו של הרבי ששקע בשרעפו. ואז, שוב קם הרבי ממקומו, פתח בשירה עליזה, ופרץ של שמחה שטף את האולם.

מעשה זה ששמענו מפי הרב שלמה לווינשטיין שליט"א מרבני בית מדרשנו, מלמדנו על כך הנשמה היהודית, שברגעים מיוחדים מעניקים לאדם כוחות נפש מיוחדים כדי להתמודד גם עם מצבים קשים.

יהודי שמקפיד על קביעת עיתים לתורה, זוכה מידי פעם תוך כדי הלמוד, לגלות את הכוחות הפנימיים שבו, ובגופו ננסכים תעצומות נפש ורוח להמשיך ולהוסיף חיילים לתורה מותך שמחה וחזרה.

בברכת התורה

הצ'ר

פנינים

דף פז/ב רב צייר כוורא רבי חנינא חרותא

מדוע צייר רב הונא תורן של ספינה?

כאשר רב חנינא כתב תשובות בהלכה, היה מסיים את המכתב בצירוף ענף דקל, במקום בו היתה אמורה להופיע חתימתו. כך מספרת הגמרא בסוגייתנו, גם על רב שבמקום לחתום את שמו צייר צורת דג ועל רב חסדא שכתב במקום את שמו את האות **סמך** ואילו רב הושעיה כתב את האות **עין**. רב הונא לעומתם, צייר תורן של ספינה. הגר"י עמדין (לעיל לזא) מבאר את מעשיהם, כי כל אחד מהם התכוון לסמל במעשהו דבר מה. רב חנינא שצייר ענף דקל רמז לענף הדקל שבו היו השוטרים חובטים במספרים להגיע לדין, וממילא מסמל הדקל שבט מושל. רב צייר דג שכן, אין עין הרע שולטת בו. רב חסדא כתב את האות **סמך**, לאמור, כי ניתן לסמוך על דבריו. רב הושעיה שכתב את האות **עין**, כיוון בכך כי שם את עינו על האמור לעיל והוא מאשרו. ואילו רב הונא שהיה מנהיג בדורו, צייר תורן ספינה המסמל את הנהגת הקברניט.

המשד מעמוד קודם

חומרות מיוחדות, (ע"י סוכה כא/א), גם מעט מים פוסלים את כל המים ("תרומת הדשן" ח"א, שו"ת סי' ר"ס). **ב. גם לדעת רש"י שתייה אינה נחשבת כמלאכה**, ודווקא לגבי מי חטאת שכאמור, החמירו בהם, נחשבת שתיה כמלאכה ("בית יוסף" שם). על כן, מים ששתו מהם בעלי חיים, כשרים לנטילת ידים (שו"ע שם סעי' ד'). [עיי' ב"מגן אברהם" (שם ס"ק ז') המביא דעות, כי כלב וחזיר פוסלים את המים משום שממאסים אותם, ופסק ה"משנה ברורה" (שם, ס"ק כ"ג), כי בשעת הדחק יש להקל].

שכשוך ידים במים, פוסלם לנטילה? בימי המצור שהטיל הלגיון הירדני על ירושלים המנותקת [בשנת תש"ח], חולקו המים במשורה. יהודי ששמר את מימיו באמבטיה שבביתו, הופתע לגלות את שכנו יוצא מביתו כשידיו נוטפות מים. בירור קצר העלה, כי השכן שכשך את ידיו המלוכלכות בתוך המים היקרים. רבני ירושלים נדרשו לדון ולפסוק, האם על ידי כך נפסלו המים לשימוש והעלו רעיונות שונים (שו"ת "הר צבי" או"ח א' סי' פ"ח). בסופו של דבר התיר הרב פרנק זצ"ל להשתמש במים לנטילת ידים, משום, שמעט המים בהם השתמש השכן, **בטלים ברוב המים בהם לא השתמש**. [עיי' שו"ע הרב (סי' ק"ס סעי' ו') שמדבריו מוכרע כי המים פסולים, שכן, כל המים מוגדרים כיחידה אחת, ושכשוך הידים בתוך המים, כמוהו כעשיית מלאכה בכל המים]. **עכברים שנברו בקמח: אדם שהכין שק קמח לאפיית מצות, גילה לתדהמתו, כי עכברים כרסמו את השק ואכלו מן הקמח להנאתם**. חששו העיקרי של היהודי היה, כי העכבר שתחב את שיניו ואת לשונו לתוך הקמח, הרטיב את הקמח בריר שבפיו וממילא הקמח החמיץ. השאלה הופנתה אל הב"ח (שו"ת ישנות סי' קט"ו) אשר כתב, כי אדרבא, מסתבר שהקמח הוא זה שנדבק לשיניו וללשונו של העכבר, ולא הריר נותר על הקמח. מכל מקום, על פי המבואר בסוגייתנו הכריע הב"ח, שאין להשתמש בקמח זה לאפיית מצות, שכן, למדנו, כי **שתיית בעלי החיים מאופיינת בהכנסת חלק מן המים לפיהם ובזליגת חלק מהם בחזרה**. על כן, גם לעניין **אכילת בעלי חיים יש להסתפק**, האם חלק מהקמח שכבר היה בתוך פיו ונבלל בריר, נפל לתוך השק. להלכה, יש לעיין ב"משנה ברורה" (סי' תס"ו סק"ח), שמפרט כיצד לנהוג באופנים מסויימים.

דף פב/א הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני

הוצאת גט במרמה

בימי הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, רבה של קובנא, נקלעו למשבר קשה חיי הנישואין של זוג צעיר. הבעל, התעקש שעוד מעט קט יעלו חייהם המשותפים על מסלול טוב ונעים, ומובטחים להם חיים טובים ומאושרים. בני משפחת האשה, אנשים מפולפלים, סיפרו לבעל, כי אי שם בפולין מתגורר **מקובל קדוש וצדיק**, שבדיו סגולות וישועות מסוגים שונים לענייני שלום בית, ומן הראוי להתייעץ עמו. הבעל התכוון לנסיעה, ובטרם צאתו את העיר הודיעו לו בני משפחת האשה, כי הם כבר הזדרזו ושלחו שליח אל המקובל, שחזר זה עתה ואמר, כי בשם המקובל, כי הזיווג הראשון אכן לא עלה יפה מסיבות שונות, ועל כן, הוא ממליץ שהבעל יתן לאשתו גט כריתות ולאחר מכן ישוב וישאנה. "זיווג זה" הוסיף המקובל, "בטוחני שיהא יפה ומוצלח מן הראשון". כבר למחרת היום גירש הבעל את אשתו, אך כאשר ביקש לשוב ולשאתה, נמלטו היא ובני משפחתה מן העיר ועזבו אותו לאנחות.

רבי יצחק אלחנן זצ"ל (שו"ת "עין יצחק" ח"ב אה"ע סי' ל"ז), שבפניו התלונן הבעל על מעשה התרמית, נטה להכריע על פי דברי סוגייתנו, שאכן צודק הבעל והגט פסול. שכן, בסוגייתנו מבואר, כי אם מעשה הגירושין אינו מנתק את האשה מבעלה באופן מוחלט, כגון, אדם המגרש את אשתו בתנאי שלא תנשא לאף אדם חוץ מאשר לראובן, אין היא מגורשת, משום שהיא אינה נחשבת כמנותקת ממנו, שהרי כל ימי חייה לא תוכל להנשא כרצונה. לפיכך, גם הבעל הסרבן לא נתן גט לאשתו כדי להתירה לכל העולם, אלא על מנת לשוב ולשאתה בעצמו, ואם כן הגט פסול.

גט שניתן בטעות אינו תקף: אולם, הוא דוחה סברה זו מכל וכל, זאת, משום שהבעל שהאמין לדברים שנאמרו מפי המקובל, ורצה שהם יתגשמו ודאי התכוון לתת לה גט ראוי והגון שכורת בינו לבין אשתו, ולאחר מכן, לשוב ולשאתה, אך הגט עצמו הרי הוא גט לכל דבר ועניין. עם זאת, פסק רבי יצחק אלחנן זצ"ל שהגט פסול, משום שנתניתו נחשבת כגירושין בטעות, שכן, לולא התרמית לא היה הבעל מגרש את אשתו, וגט כזה אינו בר תוקף.

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור

להנצחת יקיריהם ולעילוי

נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

Want to subscribe to Meoros HaDaf HaYomi? Call (03) 616-0657

For donations to cover publishing costs, to dedicate an issue in the honor/memory of a loved one or friend, call the number above.

For information, or to have a copy sent to you,

either Hebrew or English, send us a Fax at

(03) 578-0243, or contact us e-mail at

dafyomi@hadaf-hayomi.com

Please include phone, Fax, or e-mail address

הינדונים ההלכתיים המובאים בעלון, נועדו לעורר את לב המעיין, ואין לסמוך עליהם כפסק הלכה

לע"נ ה'ר' דב ב"ר חיים קליין ז"ל

נלב"ע א' סיון תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת צילה מצנר ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע כ"ה ניסן תשמ"ה

ת.נ.צ.ב.ה

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר אברהם מצנר ומשפ' שיחיו רעננה